

DC.17-18

AUTOR: CARLES SERRA HARTMANN

UNIVERSIDAD: ESCUELA TÉCNICA SUPERIOR DE ARQUITECTURA DEL VALLÉS,
ETSAV - UPC

TÍTULO: PARLAMENT EN LA MENOR, OP. 56

SUBTÍTULO: PARLAMENT D'EDIMBURG, 1998-2004

PALABRAS CLAVE: PARLAMENT - ESCÒCIA - MIRALLES - EDIMBURG
- ENLIGHTENMENT - IL·LUSTRACIÓ - GRAND TOUR - JAMES HUTTON -
GEOLOGIA - FELIX MENDELSSOHN

IMÁGENES: FOTOGRAFIES DE CARLES SERRA HARTMANN, 03.09.08
EDIMBURG

NÚMERO DE PÁGINAS: 24

NÚMERO DE CARACTERES CON ESPACIOS: 65.280

SECCION:

03. CRÍTICA

ARTICULO:

03/6

PARLAMENT EN LA MENOR, OP. 56

Carles Serra Hartmann

*"There is hope in honest error;
None in the icy perfections of the mere stylist"*

CHARLES RENNIE MACKINTOSH
(1868–1928)

L'any 1785 James Hutton presentava a la Royal Society d'Edimburg la seva *Teoria sobre la Terra*, i assentava les bases de la geologia com a disciplina científica moderna¹. Corrien els temps de l'*Enlightenment* escocès, del conreu de la llum i la raió en terres de boira i mites, i Hutton n'era un dels exponents més destacats a Edimburg. Físic, químic, naturalista i agricultor experimental, se'l considera el primer formulador del vulcanisme i el pare de la geologia moderna. Va explorar arreu d'Escòcia durant la segona meitat del segle XVIII, estudiant la composició geològica d'illes i muntanyes, i de 1767 a 1774 treballà en la construcció del Forth and Clyde Canal. L'any 1770 es féu construir una casa al districte de St. John's Hill, a Edimburg, amb vistes sobre els penya-segats dels Salisbury Crags i el massís volcànic de l'Arthur's Seat, al sud-est del casc antic. Aprofitant l'existència d'una pradera al flanc de la muntanya, va estudiar-ne la composició durant dècades —avui en diuen la "Hutton Section". La troballa de fòssils marins i l'observació de capes superposades de textura, color i consistència diversos el portaren a teoritzar sobre l'escala i durada dels períodes geològics i la naturalesa dinàmica de la geologia. *"We find no vestige of a beginning, no prospect of an end"*, deia sobre les edats geològiques el 1788. Aquells turons volcànics, responsables de la complexa morfologia urbanística de la ciutat, havien estat testimonis muts del devenir històric d'Edimburg i, per extensió, del d'Escòcia. Si bé Hutton no ho veié escrit en els seus substrats, aquells gegants havien vist els llegendaris *picts* construir la seva fortalesa sobre el veí turó de Castle Rock, i al rei David I fundant al segle XII els nuclis d'Edimburg al cim d'aquell puig, i el de Canongate al peu de la carena, lligat a l'abadia de Holyrood. Veieren unir-se ambdues ciutats en el dens teixit de l'Old Town, vertebrat al llarg de la cèlebre Royal Mile, amb els seus gratacels medievals i la seva estructura de carrerons en espina de peix. Foren testimonis al segle XVI de les intrigues cortesanes a Holyroodhouse entre Maria Estuarda i John Knox, entre catòlics i presbiterians, i de la construcció de 1632 a 1639 de la primera seu permanent del Parlament escocès, darrere de la catedral de St. Giles. Veieren com James Smith, successor de William Bruce i considerat en el *Vitruvius Britannicus* com *"the most experienced architect of that kingdom"*, construïa la Canongate Kirk i, a prop d'allà, reconvertia l'Abadia de Holyrood en Chapel Royale el 1688. El substrat geològic del segle XVIII arrencà amb una Escòcia debilitada econòmicament i forçada a unir-se el 1707 al regne d'Anglaterra, renunciant a la sobirania del seu Parlament. Fou també el substrat de les mítiques revoltes de *highlanders* liderats per l'intrèpid Bonnie Prince Charlie. I aquell que, fracassada la darrera de les revoltes a la desfeta de Culloden, veuria la llum de la Il·lustració de mans d'Adam Smith, John Playfair, David Hume i, l'hem vist, el mateix Hutton. Sobre aquell estrat il·lustrat eixamplarien la ciutat a partir de 1767, amb l'higiènic New Town bastit sobre la malla neoclàssica de James Craig. I William Adam rellevava James Smith com a arquitecte escocès més influent del moment, mentre els seus fills Robert i James s'aventuraven cap al sud, en direcció a Itàlia, fent el Grand Tour. Neixia el mite d'Edimburg com l'Atenes del Nord, amb el turó de Calton Hill reconvertit en acrópolis i el seu perfil eriçat de monuments neoclàssics. L'any 1829, amb ocasió de la visita de Jordi IV, la febre del *scottish greek revival* arribava al seu clímax amb la construcció del Royal High School i la mastodòntica ruïna del National Monument als herois caiguts a les guerres napoleòniques, l'anomenat *Edinburgh Disgrace*². Al gener d'aquell mateix any, enmig d'un fervor popular ja menys il·lustrat, penjaven William Burke —un dels llegendaris lladres de cadàvers— i n'arrencaven la pell per a fer-ne carteres i sabates³. Llums i ombres d'una ciutat il·lustrada. Però a l'estiu d'aquell 1829, hi arribà també un jove compositor alemany, romàntic de mena i amic personal de Goethe. El *Sturm und Drang* l'havien empès fins allà a la caça de llegendes i mites d'una terra que només coneixia pels relats boirosos del bard Ossian. Un capvespre de juliol s'apropa a les ruïnes de Holyroodhouse, al peu dels Salisbury Crags, atret

1. *"Theory of the Earth; or an Investigation of the Laws observable in the Composition, Dissolution and Restoration of Land upon the Globe"*. presentada l'any 1785 en dues sessions a la Royal Society of Edinburgh: el 7 de març per Joseph Black, i el 4 d'abril a càrrec del propi Hutton. La primera versió de l'obra no fou publicada fins al 1788.

2. L'any 1822, l'*Edinburgh Review* reflectia l'obsessió pública pel projecte del National Monument, que havia de resultar una rèplica del Partenó d'Atenes. S'hi deia que aquells que dotze mesos enrere no eren capaços ni de distingir entre diversos ordres, *"can now talk of the Parthenon and of peristyles and cells and intercolumniations and pediments with all the familiarity of household words"*. McKEAN, Charles. *Edinburgh. An illustrated architectural guide*. RIAS, 1992, p. 102.

3. *The Scotsman*, 31.01.1829, p. 6.

pel fat de Maria Estuarda i l'assassinat de David Rizzio l'any 1566. En una carta a la seva família escriuria: "In der tiefen Dämmerung gingen wir heut nach dem Palaste, wo Königin Maria gelebt und geliebt hat; es ist da ein kleines Zzimmer zu sehen, mit einer Wendeltreppe an der Tür; da stiegen sie hinauf und fanden den Rizzio im kleinen Zzimmer, zogen ihn heraus, und drei Stuben davon ist eine finstre Ecke, wo sie ihn ermordet haben. Der Kapelle daneben fehlt nun das Dach; Gras und Efeu wachsen viel darin, und amb zerbrochenen Altar wurde Maria zur Königin von Schottland gekrönt. Es ist da alles zerbrochen, morsch, un der heitere Himmel scheint hinein. Ich glaube, ich habe heut da den Anfang meiner "Schottischen Sinfonie" gefunden. Nun lebt wohl." La impressió que li causà aquell indret l'inspiraria per a escriure anys més tard una de les seves obres més brillants i alhora més incompreses.

4. Fins a la *devolution* de 1997, existia al si de l'Executiu britànic un ministeri especial per a Escòcia —el Scottish Office— presidit pel Secretat d'Estat Donald Dewar. Un cop constituït el Parlament l'any 1999, aquest ens fou rellevat pel Scottish Executive —ara Scottish Government— i Dewar esdevingué Prime Minister d'Escòcia.

5. L'any 1973 una comissió constitucional recomanà la devolució d'un parlament sobirà a Escòcia. El procés culminà el 31 de juliol de 1978 amb el vist-i-plau reial de l'anomenada "Scotland Bill". El referèndum d'1 de març de l'any següent no va reunir vots suficients per a fer efectiva la mesura.

6. Anys més tard es palesarà la inexactitud d'aquesta estimació, basada en l'opinió d'un expert independent en relació al cost d'un bloc d'oficines de planta més o menys quadrada, d'11.500m², ubicat en un lloc indeterminat. FAIRS, Marcus. "Scottish parliament: The true story". *Building*, setembre 2001, núm 28, pp. 38-45. Vegi's també FRASER, Malcolm. *The Holyrood Inquiry*, paràgraf 2.23.

7. MACWHIRTER, Iain. "It's too convenient to simply blame the dead guy: Holyrood". *The Sunday Herald*, 2.11.03.

8. "Donald Dewar missed out on one of the most spectacular locations in Europe in dropping Calton Hill for Holyrood as Scotland's new parliament site, many architects north of the border feel. An AJ straw poll of some of the best-known practices in Scotland revealed deep reservations about the chosen site and splits on the favoured types of competition. Most, however, will enter." ABBOTT, Jez. "Architects ambivalent about Scottish parliament site...as minister ponders choices for Welsh Assembly". *The Architect's Journal*, 22.1.98.

9. Gavin Stamp considera el concurs "cock-eyed, mad and sinister", i que hauria de restringir-se a despatxos escocesos. Crítica durament l'actitud "autocràtica" de Dewar a l'hora de triar l'emplaçament. *The Architect's Journal*, 30.4.98. Un cop anunciat el guanyador del concurs, el mateix autor es queixarà de nou: "Not only is this unprecedented; it is a denial of democracy". *The Independent*, 7.7.98.

ALLEGRO UN POCO AGITATO

Donald Dewar, Secretari d'Estat per a Escòcia, s'ho rumià durant les vacances de Nadal de 1997⁴. Era la segona vegada en vint anys que es plantejava la *devolution* per a Escòcia i no valia a badar⁵. Havien passat tres-cent anys de difícil acomodació dels assumptes escocesos a Westminster, des del Tractat d'Unió de 1707. La victòria laborista a les eleccions generals de maig de 1997 obria la porta a la concessió d'una certa autonomia a les regions d'Escòcia i Gal·les. El 24 de juliol el primer govern Blair donà carta blanca als escocesos per a dotar-se d'un parlament nacional. El document recollia una estimació de costos d'entre 10 i 40 milions de lliures, en funció de l'emplaçament triat, per al projecte de construcció de la nova seu⁶. Les opcions en joc eren l'acròpolis de Calton Hill —considerada un santuari nacional—, Haymarket i Leith, als afores d'Edimburg. Dewar no veïé mai amb bons ulls l'opció de Calton Hill. Considerava que l'històric turó ja estava prou atapeït d'edificis i monuments protegits, i no volia cedir a les aspiracions nacionalistes del SNP de coronarlo amb un símbol de poder. Alguns col·laboradors seus, i també des de Londres, li suggerien aprofitar-hi l'antic edifici del Royal High School, que ja havia visitat a finals de maig. Però Dewar no volia una seu de segona mà, i no es conformava amb una operació de pegat. Volia una nova seu per al recuperat Parlament, funcional però a l'alçada de les circumstàncies: "Nothing too elaborate, boys! This is presbyterian Edinburgh..." havia dit als seus col·laboradors. Aquell projecte esdevindria el gran —i últim— repte personal de la seva vida.

L'11 de setembre de 1997 s'aprovava en referèndum la "*devolution*", i tot es va precipitar. A finals de novembre pren forma un altre possible emplaçament, davant del palau de Holyroodhouse, en un solar ocupat per una destileria de cervesa, la Scottish & Newcastle. Els seus assessors li havien garantit a Dewar que aquella era l'opció més econòmica⁷. El 8 de desembre s'afegeix al llistat d'emplaçaments candidats, i el 9 de gener de 1998 Dewar anuncia la tria definitiva de Holyrood i la convocatòria d'un concurs per a la construcció del nou parlament. Tot ha anat molt ràpid. L'opinió pública s'ha quedat amb un pam de nassos i la premsa no triga a carregar les tintes. La polèmica se centra en dos focus. D'una banda, la conveniència o no de restringir el concurs a despatxos estrictament nacionals. De l'altra, el mètode amb què s'ha triat l'emplaçament definitiu⁸. *The Architect's Journal* reflectia aquells dies la sorpresa de bona part dels arquitectes locals. Richard Murphy deia que només participarà si el concurs és per invitació, i que no entén que s'hagi descartat Calton Hill, "such a potent symbol of Scotland". John Spencely, de Reiach and Hall Architects, afirmava que tot i no ser escocès, entenia que caldria restringir-lo a firmes escoceses. Altres despatxos més petits reclamaven que la democràcia per a la qual es volia construir una seu, comencés ja per les formes i que el concurs fos obert. Era un gener calent a la premsa britànica. El caríssim projecte del Millennium Dome, a la península de Greenwich, travessava un mal moment amb la dimissió del seu responsable, Stephen Bayley, acusant Peter Mandelson de dictador i autòcrata. Mentrestant, Londres pressionava Ron Davies —l'homònim gal·lès de Dewar— perquè trobés un emplaçament per a la Welsh Assembly, i Manfredi Nicoletti es passejava per la badia de Cardiff promocionant la seva proposta.

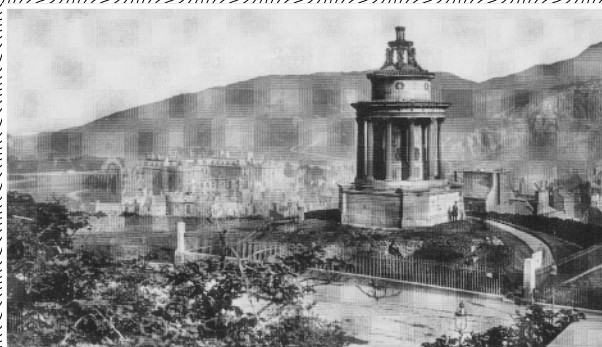
Aliè a tota polèmica, Dewar publica el 26 de gener les bases del concurs i la relació dels setanta despatxos convidats a participar-hi. Quaranta en són escocesos. El 3 de març anuncia la composició del jurat, i el 27 del mateix mes publica el nom dels dotze candidats que han passat a segona ronda. Davant la precipitació de tot plegat, la premsa local titlla el concurs de sinistre i a Dewar d'antidemocràtic⁹. S'especula que darrere de tot plegat hi ha un milionari acord entre el Secretari i els propietaris de la cervesera. A principis de maig, el jurat sotmet els candidats a

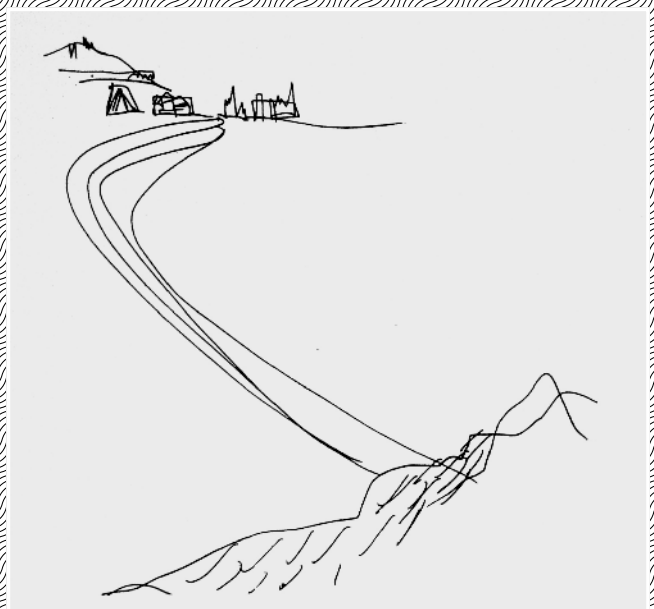
02 EDINBURGH FROM ARTHUR'S SEAT. H.W.WILLIAMS, CA. 1820

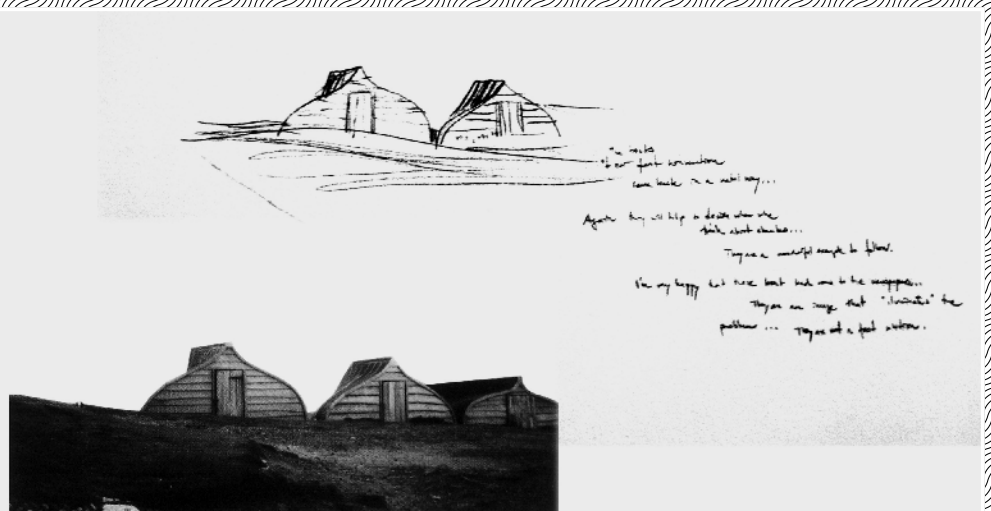
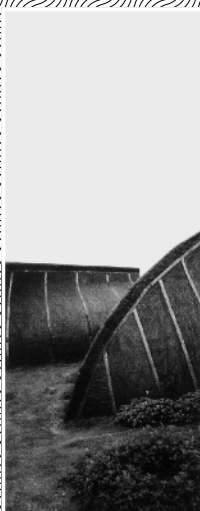
03 OLD PARLIAMENT HALL, 1637. GRAVAT DE R.W. BILLINGS

04 MONUMENT A ROBERT BURNS, CALTON HILL, 1830. EN SEGON TERME, HOLYROODHOUSE. AL FONTS, SALISBURY CRAIGS I ARTHUR'S SEAT CA. 1870

05 EMPLAÇAMENT VIST DES D'ARTHUR'S SEAT. EN SEGON TERME, HOLYROOD. AL FONTS, CALTON HILL. CROQUIS ORIGINAL ENRIC MIRALLES, 1998

06 HERRING-BUSSES A LINDISFARNE CASTLE, HOLY ISLAND (NORTHUMBERLAND). FOTOGRAFIES I CROQUIS ORIGINAL ENRIC MIRALLES, 1998

una darrera entrevista de noranta minuts a Londres, i publica el 7 d'aquell mes el nom dels cinc finalistes. Un dels rengles destaca per la seva brevetat i pel poc *flavour* anglosaxó: "Enric Miralles Y Moya". Moya, ho sabem, no és el soci escocès de Miralles. Calia buscar-se'n un –les bases ho exigien– i ben aviat. Miralles viatja a Edimburg i assessorat per amics i coneguts, tria la firma RMJM, liderada pel *project manager* Brian Stewart. Fred Smith, un antic professor d'Història de l'Arquitectura local, fou qui primer l'havia informat sobre la convocatòria del concurs, a finals de 1997. S'havien conegut sis anys abans, quan ell mateix i Andrew MacMillan –aleshores director de la Mackintosh School of Art– l'havien convidat a Glasgow per a impartir unes conferències. Ara MacMillan formava part del jurat, però la premsa no en féu sang. O bé ho desconeixia, o bé estava ocupada examinant el currículum dels altres candidats. Rafael Viñoly havia presentat obra recent a Nova York i Tokyo. Glass Murray & Denton/Corker/Marshall aportaren l'ambaixada australiana a Tokyo i un centre d'exposicions a Melbourne. Michael Wilford & Partners s'havien despenjat amb un recull d'aires marcadament escocesos, i de Richard Meier algú s'esperava "a white monster –a huge refrigerator– dropping on you from outer space" (*The Architect's Journal*, 14.05.98).

Miralles es va limitar a conversar amb Donald Dewar sobre el concepte de parlament que li ballava al cap, amb un grapat d'imatges d'altres ciutats i parlaments, i amb fotografies de collita pròpia fetes durant els seus viatges. Ell mateix diria alguna vegada: "La primera lliçó que s'aprèn treballant en indrets de gran riquesa històrica és una curiosa relativitat temporal. No se sap ben bé a quin temps referir-se. Comença llavors la recerca d'indrets amb caràcter atemporal, en el més profund dels records personals"¹⁰. Apareix per primer cop el tema de les barques bolcades. Miralles vol reflectir l'ànima del país no ja emprant materials vernaculars –que ho farà– sinó conciliant dues categories ideals i per a ell essencialment escoceses –el castell i la construcció naval– en una solució tecnològica moderna i coherent¹¹. A diferència d'altres candidats, no vol basar la seva aproximació a l'ideal democràtic sobre el manit recurs de la transparència i el vidre. Tampoc és partidari de jerarquies, axialitats o del recurs a folklorismes. El seu, això ho té clar, no serà un parlament de barretina i espartdenya. Recorre directament a la metàfora de l'assemblea d'individus asseguts, reunits a la terra i aixoplugats sota un mateix sostre. "The Parliament sits in the land..." dirà. Les fotos de les barques les havia fet a Lindisfarne Castle, a Holy Island, a pocs kilòmetres de la frontera però encara en sol anglès. Es tractava d'unes antigues sardineres que Lutyens havia reconvergit en coberts de pescadors l'any 1901, mentre reformava el castell propietat d'Edward Hudson. El fet que Miralles recorregés a un motiu "estranger" serà un petit detall que no escaparà als seus detractors, situats sobretot a l'òrbita del partit nacionalista escocès (SNP). Però també hi haurà veus que el recolzaran de bon principi. John Gibbons, arquitecte en cap del Scottish Office i membre del jurat, deia que Miralles havia presentat "an impressive range of completed buildings and showed an enlightened approach to design"¹². Amb coneixença o no de la premsa, ell i Andrew MacMillan havien visitat l'atelier de Barcelona en un viatge llampec a finals d'abril, i els havien portat a veure les pèrgoles d'Avinguda Icària. Mentrestant a Edimburg Charles McKean –una veu respectada dins de l'àmbit acadèmic local– alertava sobre la polèmica que envoltava el concurs i subratllava la necessitat de trobar "an architect who lives and breaths the historic site"¹³.

Els cinc finalistes disposen des d'aleshores de trenta dies per a dissenyar una proposta preliminar subjecta a un pressupost inicial de 40 milions de lliures, que itinerarà per sis ciutats escoceses. L'exposició pública dels treballs rep quaranta mil visites i els "upturned boats" de Miralles ja figuren com el segon disseny més votat. Però encara hi ha qui recela de tot plegat. Lord Malcolm Fraser, diputat al parlament i promotor anys després d'una auditoria sobre el desgavell del "Holyrood Project", denuncia que 40 milions és el pressupost d'un supermercat i lamenta l'exclusió de firmes escoceses, titllant d'avorrides les propostes de Meier i Viñoly i jutjant amb benvolença –no exempta d'ironia– les "ingènues" barques de Miralles. Una postura compartida pels mitjans més propers al partit conservador i a l'SNP, i que qualificaran des d'altres sectors de "Braveheart jingoism"¹⁴. El mateix dia que el jurat proclamava per unanimitat la proposta d'EMBT/RMJM com a guanyadora, un d'aquells mitjans –l'*Edinburgh Evening News*– feia pública una enquesta telefònica: hi guanyava el disseny de Wilford –amb un nacionalíssim campanile coronat per la saltire–, i Miralles no hi treia ni un sol vot. Un presagi de les dificultats que afrontaria el projecte, confrontat a diari amb l'oposició sistemàtica i sovint desinformada de bona part de l'opinió pública.

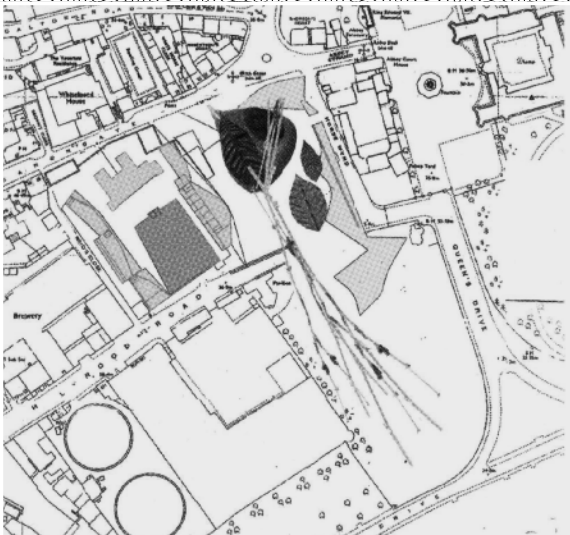
10. DE MICHELIS, M., SCIMENI, M. "Arquitectura: instrucciones de uso". EMBT. Miralles Tagliabue. Obras y proyectos, Skira, Milà 2002, p. 27.

11. MEYHÖFER, Dirk. "Im Gespräch: Benedetta Tagliabue und Dirk Meyhöfer". *Deutsche Bauzeitung* 11/2004.

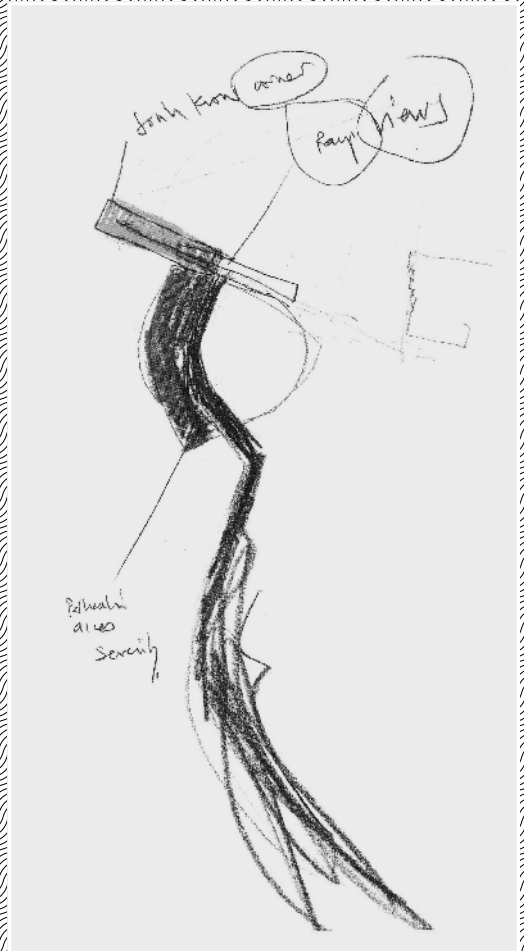
12. "'Rushed' decision on final five for Scottish parliament... that give a 'world-class feel' with Scottish flavour". *The Architect's Journal*, 14.5.98.

13. Id. Nota 12.

14. "His banal image of upturned boat hulls works beautifully when laid over the site, the patterns echoing the rhythm of the closes tailing down the hill and evoking, alongside the maritime, the geology of this land. Holyrood Road is quite properly closed, and across it and out from the upturned hulls flows a tail of terraces/waves/shingle beaches into Holyrood Park, opening up and embracing the extraordinary landscape of Arthur's Seat and Salisbury Crags". "Despair over Scottish Parliament decisions", carta de Malcolm Fraser a *The Architect's Journal*, 2.7.98. Resposta de l'enginyer Shahram Hemmati a *The Architect's Journal*, 9.7.98.

07 FOTOMUNTATGE ORIGINAL EMBT, 1998

08 CROQUIS ORIGINAL ENRIC MIRALLES, 1998

09 JOHN KNOX HOUSE, 45 HIGH STREET. S.XVI

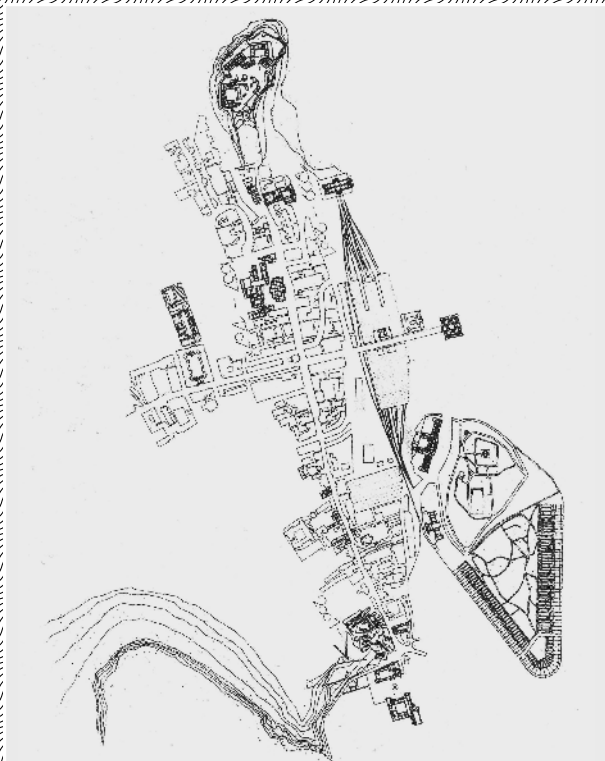
10 EMPLAÇAMENT I AMFITEATRES A L'EXTREM DE HIGH STREET, DAVANT DE HOLYROOD I ALS PEUS DELS SALISBURY CRAGS. FOTOMUNTATGE ORIGINAL EMBT

La relació d'Enric Miralles amb Escòcia arrenca, de fet, a l'època en què com a estudiant visita Edimburg per a aprendre anglès. Fou potsers aleshores que conegué l'*Enlightenment*, quan va descobrir l'arquitectura de William Adam i les peripècies viatgeres del seus fills, arquitectes del Grand Tour. Potsers també llavors va aprendre a mirar les coses a esquerra i a dreta, (i sense ulleres). Karl Friedrich Schinkel l'havia precedit el 1826 quan hi féu un viatge i visità les obres de l'acròpolis de Calton Hill. Però no és per la seva mirada que Miralles s'interessa en la seva tesi, sinó pels d'un amic de Schinkel, el també berlinès Friedrich Gilly. "(...) *ha sido recordado por los historiadores, escriu, como "uno de los mejores y mejor preparados y más prometentes arquitectos de su tiempo". Educado con su padre... leído y viajero ya de joven... conocemos su personalidad a través de las relaciones con K. F. Schinkel, quien en marzo de 1798 entró en el estudio de David Gilly en el que trabajaba el hijo, de estos años es el proyecto de un puente para el Lustgarten... Imagino que cada uno de los libros, cada una de sus anotaciones es conservada en sus esenciales cualidades... recogida y recodada como algo sorprendente y emotivo...*".¹⁵ Segueixen paraules d'admiració pels esbossos de viatge d'aquell jove, que —com els fills d'Adam— havia arribat fins a Itàlia fent el Grand Tour. La mirada que Miralles llença sobre Escòcia i Edimburg —lúcida, però igualment sorprenent i emotiva— degué també admirar el jurat, els adversaris i els mitjans durant la presentació del projecte guanyador, el 8 de juliol de 1998. Així començava el seu particular Grand Tour per Escòcia.

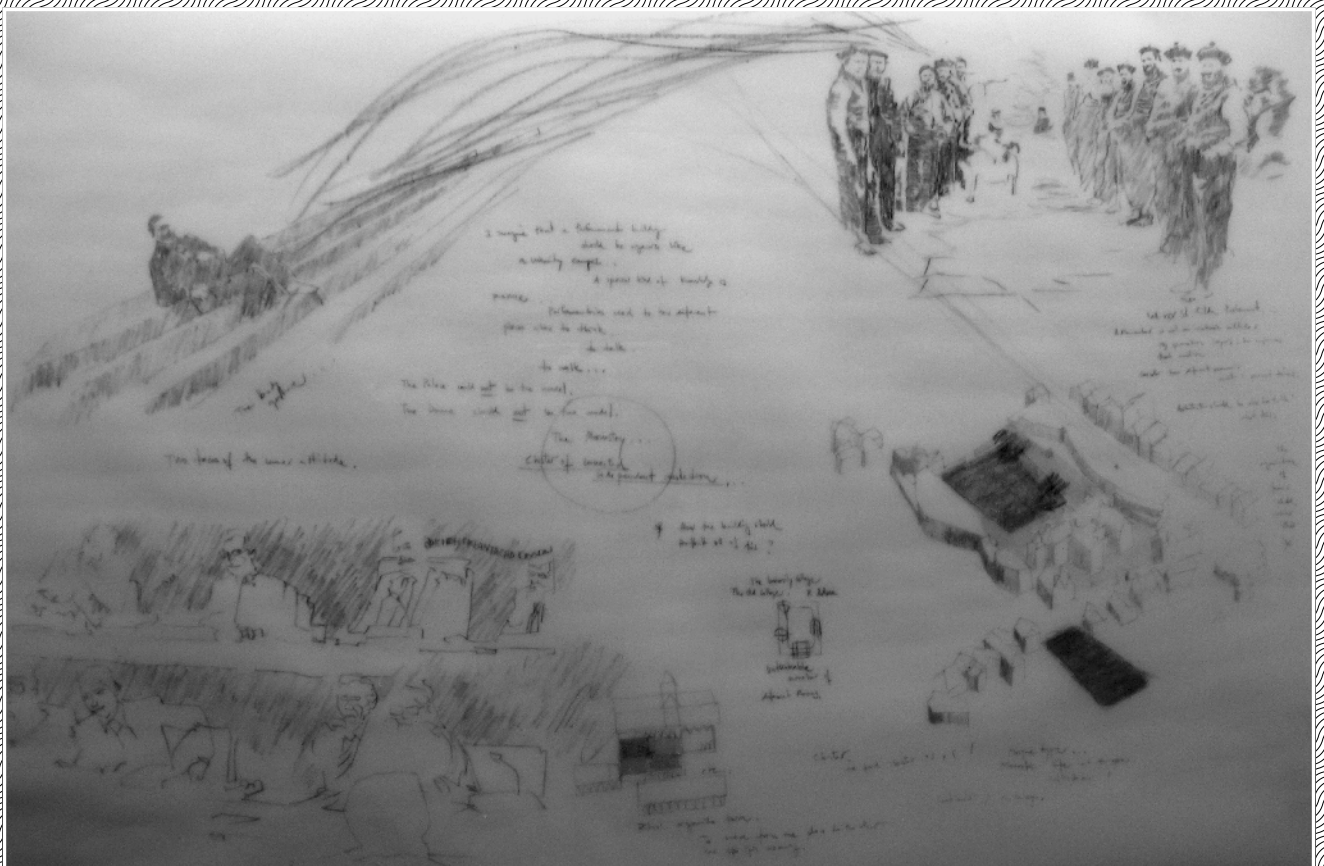
De la mà d'unes fulles i uns branquillons, uns quants collages i algunes maquetes, Miralles presentà la seva proposta amb un discurs apassionat i eloqüent. "*Few cities are like Edinburgh, where buildings, topography and infrastructure have been built with such strong yet delicate relations... it is a place where wonder, surprise and admiration appears as soon as one starts to discover it*". McKean havia trobat el seu home.¹⁶ Miralles posa l'accent en el poder evocatiu de l'arquitectura. Vol, i ho repetirà diverses vegades, un parlament capaç de reflectir la terra que representa. Un parlament assentat, encaixat, integrat en la terra que representa. La terra pot esdevenir per ella mateixa un material de construcció, i d'ella estarà fet el seu parlament. A l'emplaçament, marca ja distàncies respecte de la residència reial de Holyroodhouse: "*Whereas the palace is a building set on the landscape, related to the gardening tradition, the Scottish Parliament would be slotted into the land*". Els plànols i maquetes que l'acompanyen esbossen un projecte magmàtic, fluïd, sorgit de la pròpia terra i simbiotitzat amb el paisatge. Miralles evoca el passat volcànic d'aquella contrada, en cospa l'escala geològica i hi fa combregar l'edifici des de la seva concepció. Un exercici, com s'ha dit, d'exploració en un nacionalisme identitari i arcaic. Ha pujat, com tants d'altres hem fet, al cim de l'Arthur's Seat i s'ha imaginat el seu projecte sorgint d'aquell volcà extingit, fita emblemàtica i popular de la ciutat i, per extensió, del paisatge escocès. L'ha vist baixar pel vessant com un riu de lava, cristal·litzar en arribar a la ciutat i obrir el teixit medieval al paisatge de l'entorn. L'erupció ha ondulat la terra i dessota n'han sorgit uns túmuls arrodonits i tous, unes closques que recorden les barques bolcades de Lindisfarne, surant en el paisatge i aixoplugant l'assemblea de la tribu. Altres volums, més arestats, s'han solidificat tancant un claustre natural al sud de Queensberry House. El rastre de l'erupció ha modelat el terreny i ha excavat un amfiteatre en què els bancals, talment tentacles, ancoren l'edifici al paisatge i a la història d'Escòcia. Lluny de cercar protagonisme dalt d'un turó, el projecte s'acomoda en una fondalada sense fer soroll, buscant colmar en fals el final de Canongate i potenciant les visuals sobre Calton Hill i l'Arthur's Seat —"*like the attentive eye of the John Knox building on the Royal Mile*"—, mantenint l'escala de l'espina de peix medieval. Vol resoldre la transició —ara sobtada, gens natural— de la ciutat al paisatge, i intrincar l'un amb l'altra. Un fragment de paisatge 100% escocès —el Holyrood Park—, amb muntanya, prats i llacs inclosos, incrustat al mig de la ciutat però d'esquena al casc antic. Miralles insisteix en la relació íntima, tel·lúrica que l'edifici ha d'establir amb la terra i amb el poble. I això excavant metafòricament —o literal— aquell amfiteatre natural, d'on sorgiria la identificació entre edifici i terra, terra i ciutadans, ciutadans i edifici. "*Not just an 'image' but a physical representation of a participatory attitude to sit together—gathering*". Miralles imagina el projecte des de l'actitud i la gestualitat corporal dels qui hi han de representar el poble, dialogant i debatint. En un croquis ha calcat una foto del Highland Council Meeting de 1996 i una altra d'un consell de caps de la remota illa de Saint Kilda, de finals del S.XIX. A la primera els diputats seuen en els seus escons, en una cambra moderna i confortable. A l'altra, un grup de pescadors barbuts, alguns descalços, apareixen dempeus en un carreró empedrat i humit. El debat parlamentari no té edat. "*Remember [it] is not an archaic attitude. My generation (myself) has experienced that emotion*".

15. MIRALLES, Enric. *Cosas vistas a izquierda y derecha (sin gafas)*, vol. 2, p. 197. Tesi doctoral, 1987. Biblioteca ETSAB, Barcelona.

16. TAYLOR, David. "Miralles' parliament victory gets a Scottish welcome". Segons l'autor, McKean es mostrava satisfet per l'elecció, "*as it presented the 'least formalist' approach and one that seemed adaptable to changing conditions. The 'upturned boats' idea, however, was 'not very subtle' and he hoped it would not stay as the design evolved*". *The Architect's Journal*, 9.7.98.

11 PLÀNOL DE SITUACIÓ. ESPINA DE PEIX DE L'OLD TOWN, EMPLAÇAMENT I SALISBURY CRAGS. FOTOMUNTATGE ORIGINAL EMBT

12 REFLEXIONS A L'ENTORN DEL CONCEPTE "PARLAMENT". CROQUIS ORIGINAL ENRIC MIRALLES, 1998

Conscient de la polèmica elecció de l'emplaçament Miralles vol relativitzar el pes del lloc en termes d'una aproximació psicològica al concepte d'asseure's i parlamentar. El parlament hauria de superar un marc estrictament físico-temporal i projectar-se més enllà de la ciutat i el paisatge, en la ment dels ciutadans, fusionant la seva arquitectura amb l'herència col·lectiva de la gent. *"The Parliament is a form in people's mind. It is a place in mind. That place should be expressed in the site. We have the feeling that the building should be land, built out of land. To carve in the land the form of gathering people together"*. Els escons dels diputats seran un fragment d'un amfiteatre major on els ciutadans podran asseure's i debatre com ho fan els seus representants dins del parlament. Expressió, construcció metafòrica, doncs, de l'ideal democràtic reduït a la seva essència més descarnada —el debat— desprovista de la monumentalitat i la retòrica tradicionals que envolten aquests edificis. *"The Palace could not be the model. The Dome should not be the model"*. La nova seu, tot i ubicada a Edimburg, pertany i representa la terra escocesa en el seu conjunt. Miralles és conscient de la importància històrica i simbòlica de l'emplaçament triat, i de les oportunitats que aquest li ofereix. En un dels plànols que l'acompanyen s'hi representa el casc antic, vertebrat per la Royal Mile, i es marquen les successives seves parlamentàries des de 1637 i fins a l'actualitat. La del 2001, la que ell vol projectar, encara dubitativa en les formes, surant com un esbós en el paisatge, estira aquells tentacles envers l'entorn, temptejant el terreny, confonent-se amb el garbuix de corbes de nivell que representen els Salisbury Crags. Com si busquessin empeltar-se amb una altra traça històrica, ben coneguda a Edimburg, nascuda vers el 1820 i amb no poca controvèrsia: la Radical Road de Sir Walter Scott. Una contrada, aquesta de Holyrood, certament polèmica, i diuen que maleïda.

Es diu que amb el seu parlament humil i evocatiu, el "magus" Miralles captivà bon part dels assistents a la presentació del seu projecte¹⁷. Una ullada als comentaris vessats a la premsa d'aquells dies permet deduir una benvinguda generalitzada per part de la professió local¹⁸. Davant de la relativa indefinició del disseny inicial, amb la idea d'aquelles barques surant en el paisatge, algú s'hi referia com el nou John Fowles de l'arquitectura, pel caràcter obert, subjecte al lliure arbitri dels seus "enigmàtics edificis"¹⁹. Però tot i així persistien encara molts dubtes pel que fa a la tria de l'emplaçament i, sobretot, al termini d'execució, prevista la finalització de les obres per al segon semestre de 2001. L'opinió pública reaccionà més aviat amb escepticisme. Entre els adversaris, cares de pomes agres i algunes crítiques que ratllaven l'ofensa. Humor... britànic? La idea de les barques bolcades, i fins i tot l'anglès trencat del seu discurs, posà en safata als seus detractors tota mena d'acudits i burles. L'endemà de la presentació l'*Evening Edinburgh News* atacava amb una "Dewar's Spanish Armada" i esperava que les barques de Miralles no esdevinguessin —o sí?— el Titanic del Laborisme escocès. El *Daily Record* jutjava buides aquelles closques i jugava amb les paraules de l'arquitecte: "my design is one hull of an idea". Neil Baxter —qui més endavant "es convertirà"— deia que a diferència del port de Sydney, aquell no era un lloc per a "elucubracions arquitectòniques buides", i Richard Murphy, escaldat encara per la derrota, es mostrava preocupat perquè Miralles no li semblava prou interessat en la formalització d'espais interiors (!). Més benigna, la caricatura de Hellman a *The Architect's Journal* agraià al jurat aquell "mini McGuggenheim" de 50 milions i feia ballar un aflamencat Miralles al so d'una gaita i un parafrasejat "Homage to Caledonia". Sobre la quilla, és clar, d'una barca bolcada.

Però amb el concurs a la butxaca, Miralles torna a posar rumb a Edimburg a mitjans de juliol. Era la primera vegada que EMBT s'embarcava en una joint-venture dirigida per un *project manager* no arquitecte. Molts anglicismes i un terreny desconegut per endavant. Calia discutir molts assumptes amb RMJM i dissenyar un *modus operandi* conjunt. Brian Stewart li suggereix que traslladi l'atelier a Edimburg. Amb el projecte ja en marxa, Joan Callís i Tagliabue l'acompanyen durant la primera quinzena de setembre, però no veuen viable la coexistència d'ambdues firmes a Escòcia. Es decideix que Callís s'hi establirà, i que Mick Duncan visitarà regularment Barcelona de part dels escocesos. El 16 de setembre presenten a Dewar una primera versió del projecte. Tot i que les barques continuen surant un xic descontrolades, s'aprecia ja una certa jerarquització de la flotilla, destacant un peix gros orientat al nord-oest —l'hemicicle— a qui escorten cinc més petits, nedant alguns d'ells, siamesos, per parelles. *The Architect's Journal* publica el 5 de novembre una nova versió en què els volums semblen ordenar-se i convergir en un hipotètic centre de gravetat, per on discorre "the valley", un passatge sinuós cobert amb pèrgola que baixa de la muntanya i connecta l'edifici amb la ciutat. Pels volts de desembre l'esquema torna a diluir-se. El passatge apareix ara cobert per un mastodòntic boomerang, una mena de barra doblegada entre el no res i la façana de Canongate. Un gest massa dissonant amb la volumetria general, que aprofita el moment d'indecisió per a imprimir un canvi de rumb i virar cap a l'extrem nord-est

17. "A highly revealing presentation illustrated how it can be done —with the competition winner Enric Miralles making more instant friends with a presentation which showed his essential modesty and good manners, but also the perception and drawings of a very good architect indeed. No matter that his 'upturned boats' turned out to have been photographed by him on the English side of border; the quest for an iconography was the important thing, part of another process in which the literal and metaphorical lay of the land have produced a design which is subject to consultation with the client panel at every stage". FANNING, David. "Millenium Centre optimism, Welsh Assembly worries". *The Architect's Journal*, 8.10.98.

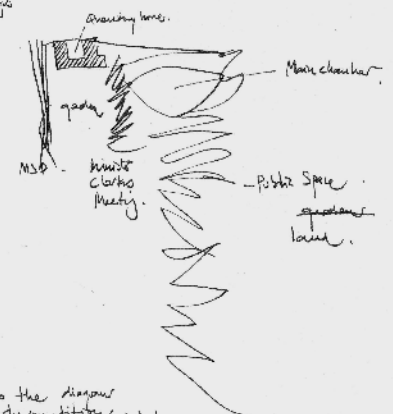
18. TAYLOR, David. "Miralles' parliament victory gets a Scottish welcome". *The Architect's Journal*, 9.7.98.

19. GLANCEY, Jonathan. *The Architect's Journal*, 7.7.98.

13 PARLAMENT DE L'ILLA DE SAINT KILDA, FINALS S.XIX

Very schematic the bilogic is organized in ~~blocks~~ around a series of
irregular bilogic

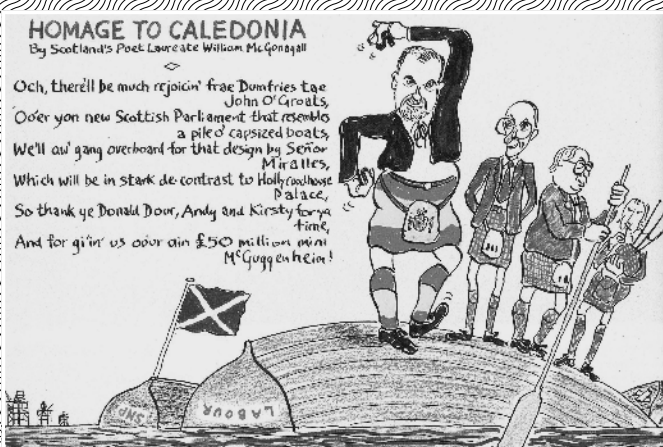
This was also the diagram
presented at the competition . . .

But if you look carefully to
plans, you will see how
entire had become precise.

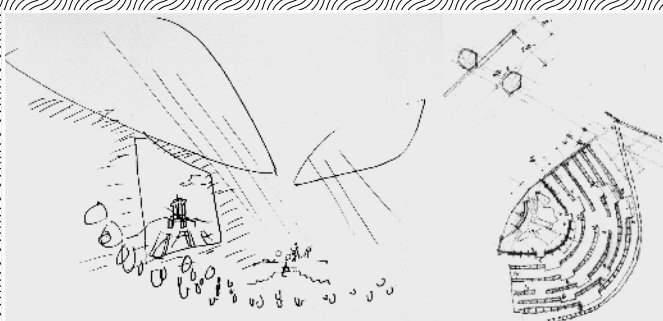
Overhang here: has been restored to its original condition
and it will be place to enter the Parliament complex
suggested for staff.

Along Caenigat a new
wall will continue the street until first cross . . .

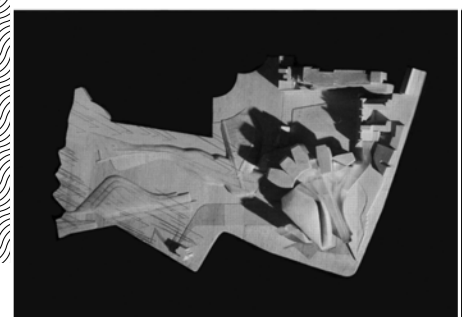
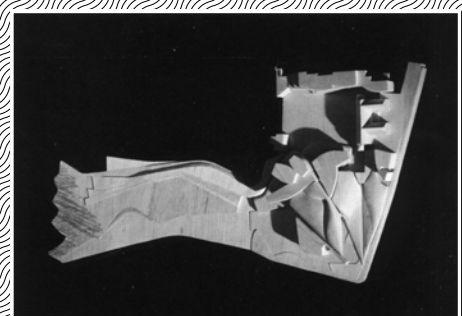
14 ESQUEMA GENERAL EN FORMA DE CLAUSTRE. CROQUIS ORIGINAL ENRIC MIRALLES, 1998

15 CARICATURA DE HELLMAN, THE ARCHITECT'S JOURNAL, 9.7.98

16 SALA DE PLENS, AMB VISTES SOBRE CALTON HILL. L'HEMICICLE. CROQUIS ORIGINAL ENRIC MIRALLES, 1999

17 EVOLUCIÓ EN MAQUETA. NOVEMBRE 1998 - GENER 1999. MAQUETES ORIGINALS EMBT

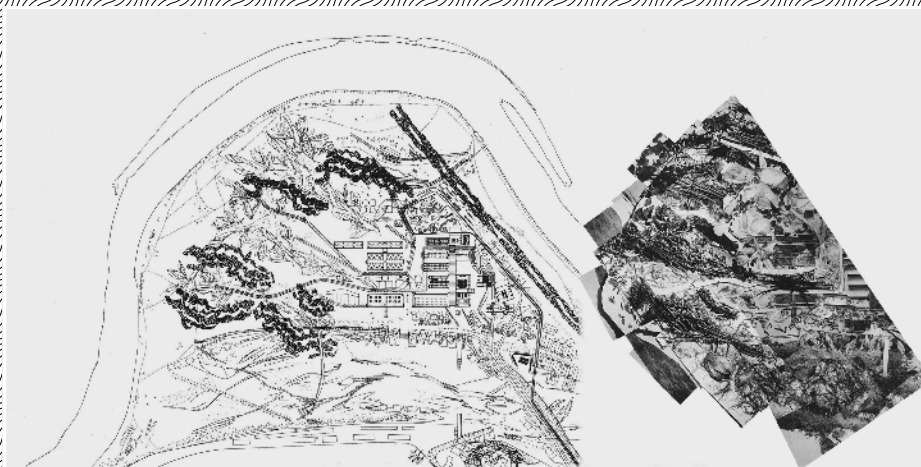
del solar, fent convergir traces i línies de força cap al palau de Holyrood. Comença a insinuar-se el vano que vertebrarà en planta la solució definitiva, mentre s'esbossa el recorregut processional que dona entrada a la sala de plens. A Barcelona devien treballar a bon ritme. Durant els nou primers mesos de gestació se succeeixen els canvis a una velocitat vertiginosa. Miralles tempteja, busca el to. Escaires i compàs en mà, se sent còmode amb aquells fusos —barques, peixos, fulles? — que genera simetritzant la corba marca de la casa. Aquella corba àmplia i elegant, seqüència de recta-corba-recta, que hipnotitza l'espectador i imprimeix dinamisme i fluïdesa al dibuix. La corba mirallesca, emmirallada. Per aquells volts dibuixen també la Biblioteca de Palafolls. Els fusos agermanen tots dos projectes. "*Tots dos edificis es confonen amb el paisatge de l'entorn. A tots dos els agradaria ser la nova topografia del lloc*".²⁰

20.
MIRALLES, Enric. "Mil y un pensamientos. Amistades", a EMBT. Miralles Tagliabue. Obras y proyectos, Skira, Milà 2002, p. 232.

Miralles treballa dibuix rere dibuix, a la seva manera, però sembla que a Escòcia encara no la coneixen. Aquella tardor un optimista Dewar anuncia que aprovaran la fase executiva durant la primavera de 1999 i que les obres arrencaran a l'estiu. No s'adona —o no l'informen— de què el projecte està encara a les beceroles i que les barques són lluny d'amarrar-se. Comencen a divergir el discurs tècnic i "real", i el polític i "venut". Malentesos que seran de les pitjors xacres del projecte, una llarga sagnia de més de sis anys. Bill Armstrong, primer project manager, fa números i dona el primer avís. Al desembre dimiteix perquè no veu clar el compliment dels terminis i l'ajustament al pressupost. Al gener de 1999 té lloc el concurs per a adjudicar el contracte a una constructora, en un procés que Lord Fraser titllarà de "poc transparent" en la seva *Inquiry*. Mentrestant, a Barcelona han descartat el boomerang i el substitueixen per un espai intersticial més subtil —germen del futur foyer— entre el buc insígnia/sala de plens i els remolcadors/comissions parlamentàries. Tracen una rotunda diagonal travessant tot el solar, directriu d'una llarga rampa processional que, tangent al peix gros, hi donarà accés, i esbossen l'escalinata fugada que comunicarà l'àmbit públic de planta baixa amb el plenari. A l'oest del solar el bloc d'oficines dels diputats ha assolit una geometria gairebé definitiva: una barra prismàtica aliniada als carrerons de l'espina de peix que cerca per allà complicitats amb el casc antic de la ciutat. Pels volts de febrer defineixen l'accés públic des del sud i s'homogeneïtza la forma i grandària de les barques més petites, una de les quals, al nord, sura encara despistada. Al pati de Queensberry House sembla que per fi s'hi cou alguna cosa: havent-hi temptejat dissenys alternativament ondulants i rectilinis, s'hi dibuixen ara unes corbes que insinuen un altre amfiteatre. Al març s'aprecia un salt important en el disseny de la planta, que l'aproxima a la gestualitat de la versió definitiva. S'havia previst per al 6 de maig la celebració de les primeres eleccions en tres-cents anys al retornat parlament escocès, i la data devia inspirar de valent —si no atiar— l'equip de Barcelona. La sala de plens vira ara uns graus cap al nord, i ho farà per darrera vegada, oferint definitivament l'esquena al palau de Holyrood. La diagonal que travessa l'emplaçament es desdibuixa. La directriu general ve ara donada per la proa de les barques, que per primera vegada convergeixen plegades en un mateix punt. Apareixen unes traces que projecten clarament la pèrgola sobre l'accés públic i insinuen les tres voltes paral·leles del vestíbul d'entrada que suporten la sala de plens. A mesura que augmenten la pressió política i alguns problemes d'entesa amb el soci escocès, les barques aniran trobant la seva posició definitiva.

Un cop constituït el Parlament, però, començava la guerra de clans. El client deixa d'ésser el Scottish Office —liderat per Dewar— i passa a encarnar-lo un grup de representació de tots els partits polítics. Si fins aleshores el diàleg amb Edimburg havia estat, si més no, fluïd, ara el procés patirà entrebancs contínuament. Rumors constants sobre escalades de costos. Acusacions de corruptel·les. Diputats que demanen revisar la tria de l'emplaçament i engegar-ho tot de nou. Crítiques ferotges pel cost ambiental del projecte. A Barcelona, mentrestant, tenen problemes amb l'estructurista. La branca escocesa d'Ove Arup, amb seu a Queensferry South, no veu amb bons ulls la designació de Steve Fisher, un enginyer de la delegació de la multinacional a Madrid, i el pressiona perquè abandoni el barco. Els ànims de l'equip es ressenteixen, i el projecte també. La incertesa política de maig i juny repercuteix en el ritme de projectació. Els canvis s'alenteixen. Ove Arup no respon amb la celeritat desitjada. Miralles no sap si el projecte tirarà endavant. Durant aquest temps viatja contínuament entre Barcelona i Edimburg. Amb el canvi de client, ha d'explicar el projecte a cada diputat, en sessió particular. Quin luxe. En els seus diaris de viatge escriu que aquell pot ser el darrer.²¹ S'emprenya quan li exigeixen retallar costos en programa/grandària/qualitat i alhora li demanen el doble de sostre que l'inicial. I tres soterranis. I acomodació per al personal, que de 400 passa a 1000 individus. I la ferradura. Ai la ferradura. Des dels primers esbossos, Miralles opta per l'arc obert com a generatriu de l'hemicicle, sinònim d'entesa i cooperació, segons el model europeu. Sembla ser, però, que

21.
FRASER, Malcolm. "Statement from Benedetta Tagliabue dated Monday 29 March 2004". paràgrafs 373-375. The Holyrood Inquiry, Edimburg, 2004.

18 DISSENY PER AL CONCURS DE LA BLUMENSCHAU DE DRESDEN, 24.05.95. FOTOMUNTATGE ORIGINAL ENRIC MIRALLES. DIBUIX A MÀ EMBT. 1995

19 DETALL D'UN LLUERNARI DEL FOYER EN CONSTRUCCIÓ. FOTOMUNTATGE ORIGINAL EMBT

passats tres-cents anys els diputats escocesos s'havien acostumat a les bronques de Westminster i exigien, si no dues rengles confrontades, si almenys un arc ben tancat, confrontacional, com de ferradura. Reflex de l'estira i arronsa entre arquitecte i client, l'hemicicle s'anirà tensant en les successives versions de la planta, fins a assolir una geometria intermitja, a mig camí entre l'arc mirallesc i l'anelhada ferradura. La Reina havia d'inaugurar oficialment el reconstituït Parlament l'1 de juliol, i calia posar ordre a la casa. Dues setmanes abans, el 17 de juny, el ple del parlament vota amb un marge molt ajustat tirar endavant el projecte, ara amb un pressupost de 109 milions. Com si la visita de la sobirana revestís poders terapèutics, durant aquell juliol de 1999 s'acabarà d'enderrocar l'antiga destileria i començarà l'obra. I a Barcelona, Miralles troba en el celebrat foyer una feliç solució per al darrer increment de 3000 m2 que li demanen²². Després de nou mesos s'ha salvat el primer gran escull. El primer part. La tardor i l'hivern discorreran entre els preparatius de l'obra i les darreres puntades a l'executiu. Calma només aparent, perquè a la primavera es desfermarà una nova tempesta política.

Les maquetes revelen al gener que les barques més petites ja no són barques bolcades sobre el paisatge. Ha calgut extrudir-les verticalment, talment torres, per a encabir-hi l'augment de superfície de les comissions de treball del parlament. Evocant per a alguns els penyasegats de les Hèbrides, la proximitat d'una a l'altra defineix uns intersticis estrets, complexos i íntims, que recorden els carrerons i *closes* del veí Old Town. Les torres cavalquen sobre un podi d'un pis d'alçada que envaeix part del jardí i que acull el foyer. Un peça clau, aquest darrer, de reblada i lligam, que els permet descartar la controvertida *enfilade* a través de Queensberry House com a itinerari entre les oficines dels diputats i la sala de plens. A escala real, però, Sir David Steel, president de la cambra, confirma a finals de febrer que el cost real del projecte doblarà l'inicialment pressupostat, mentre que alguns informes apunten cap als 230 milions de lliures. Ara del projecte en diuen "Follyrood" o "El Cheapo Hotel". De nou una mala maror que torna a col·locar Miralles a la corda fluixa. Rumors d'un imminent canvi d'emplaçament. A Margo MacDonald, diputada del SNP i bèstia negra del projecte, el disseny li sembla encara massa "conceptual" i denuncia suposats intents d'ocultar informació a l'opinió pública. Malgrat que la professió en el seu conjunt continua recolzant-lo, Miralles acaba explotant: "*These comments over moving the site do not make any sense. I'm not happy because there's been a continuous misunderstanding over the money (...) People don't like to work under these circumstances. I only hope that the whole design team doesn't get demoralised by these reports*".²³ Miralles està cansat i no es troba bé. Treballa intensivament en la façana de Canongate i en el nou foyer. Recupera per a aquest darrer les catifes de flors de Corpus i les de l'Exposició de Dresden de 1995²⁴, formalitzant magistralment un dels espais més aplaudits de tot el complex. El 17 de març va al metge per primer cop. Un setmana després, John Spencely —expresident de la RIAS— publica un informe independent sobre costos i programa que rebutja abandonar el projecte per haver-se arribat a un punt de no retorn. Tot i així suggereix un seguit de modificacions per a estalviar un 20% del cost i que EMBT es traslladi a Edimburg. Però Miralles ja fa tres dies que és a Houston. El 5 d'abril té lloc un segon debat parlamentari, en què només per nou vots s'aprova tirar endavant el projecte amb un pressupost total de 195 milions. Steel hi farà públic que Miralles està greument malalt. Aquella setmana Brian Stewart trenca el seu silenci i contraataca. Retreu als diputats que ignorin deliberadament el progrés assolit a l'obra, denuncia la demagògia dels continus escarafalls per l'increment de costos i descriu el projecte com un "calze enverinat".²⁵ Tant enverinat com els atacs que rebrà dels seus adversaris. Alguns diputats expressen el seu neguit pels vincles passats de Stewart amb John Gibbons, arquitecte en cap del Scottish Office i membre del jurat. Especulen amb què als anys 80 convisquessin amb les seves famílies a Crichton House, una mansió als afores d'Edimburg. I titllen RMJM d'oportunista, per haver estat repescats per Miralles un cop descartats en primera ronda. Altres descartats, com Richard Murphy, continuen sense encaixar la derrota. Si Miralles és incapaç de liderar el projecte, diu, s'ha d'aturar l'obra immediatament i començar-ho tot de nou.²⁶ El panorama s'enfosqueix fins al paroxisme. El debat se centra ara en la catalogada Queensberry House que, representant només el 5% del cost, esdevé el cavall de batalla d'historiadors i conservacionistes oposats al projecte. Un ambient emmalaltit i metzinós en què ni Tony Blair, a Londres, voldrà veure's involucrat.²⁷ El projecte, mentrestant, registra com pot els darrers canvis. Al llarg de dos anys la planta ha anat passant per un procés continu de densificació i reajustament de les seves peces. Com una flotilla de barques que s'arremolinen entre elles, viren, es despisten, tornen al ramat, combreguen. Fins que a l'estiu de l'any 2000 l'aigua cristal·litza i les aprisiona. I no es mouen més.

22.
id. paràgrafs 423-424.

23.
BOOTH, Robert. "Controversy rages over Scottish Parliament costs". *The Architect's Journal*, 2.3.00.

24.
Exposició de Flors de Dresden, 24.5.95. TAGLIABUE, Benedetta / EMBT. "Bloom 1999". EMBT Enric Miralles / Benedetta Tagliabue, *Work in progress*, COAC, 2004, pp. 16 i 17.

25.
BOOTH, Robert. "Scottish Parliament on the brink". *The Architect's Journal*, 6.4.00.

26.
BLACK, David. "Scottish political plots thicken in Miralles parliament saga". *The Architect's Journal*, 13.4.00.

27.
id.

20 ESQUEMA DEFINITIU DE LA PLANTA. FOTOCOLLAGE ORIGINAL EMBT

21 THE QUIRAING. ISLE OF SKYE, 28.08.08 - FOTOGRAFIA CSH

22 VISTA GENERAL DES DE RADICAL ROAD, SALISBURY CRAGS. EN SEGON TERME, CALTON HILL

23 DETALL DE L'ESCALA D'ACCÉS DEL PÚBLIC A LA SALA DE PLENS, 03.09.08 - FOTOGRAFIA CSH

Amb el projecte ja en mans de Tagliabue i la resta de l'equip, la professió a Escòcia es posa en peu de guerra al seu costat. El Scottish Executive ha insinuat en un parell d'ocasions que el paper de Miralles havia estat de mer "concept architect", i els seus col·legues no estan disposats a tolerar-ho. Neil Baxter, molt crític en un passat, ho considera denigrant i un lamentable intent de reescriure la història²⁸. Lloances i reconeixement tant dels seus com dels altres. L'obra i la persona de Miralles han deixat petjada a Edimburg. Però encara hi ha qui no el perdona ni mort. El 4 de juliol, l'SNP el titlla en un comunicat d'oportunistes - "a wee bit of a chancer". Margo MacDonald torna a la càrrega acusant-lo de no haver-se preocupat per l'afectació sobre el trànsit diari de la ciutat. Es retrata fent-lo responsable d'un "poor, wee scrunched up parliament" que no li arriba a la sola de la sabata, diu, ni al Reichstag ni al Guggenheim de Bilbao (!). I remata pixant fora de test en proclamar a l'*Edinburgh Evening News* que caldria deixar morir el projecte amb el seu arquitecte. *The Architect's Journal* reaccionarà acusant els nacionalistes de voler aprofitar la mort de Miralles per a cancel·lar el projecte. Malgrat tot, dirà, l'obra continua, amb tres pisos d'una de les torres ja acabats. I John Pelan, director de comunicació de la RIAS, defensarà l'estima que l'arquitecte havia demostrat pel país i lamentarà la suposada maledicció que pesa de fa segles damunt de Holyrood.²⁹ Suposada o no, l'II d'octubre mor també Donald Dewar, principal impulsor i padrí polític del projecte. I coincidència o no, es desferma aleshores un desig col·lectiu per veure enllestit un projecte que ja ha causat massa polèmica, i de fer-ho a la memòria dels seus artífexs. Hi ha símptomes de canvi: si fins aleshores se succeïen les queixes pels increments en el cost de l'obra, ara l'escàndol vindrà donat per la intenció de substituir el granit escocès per importacions més barates de l'Índia. A l'abril de 2001 preveuen finalitzar les obres a finals de 2002, i ocupar l'edifici sis mesos més tard. El 21 de juny s'aprova per 75 vots a 33 eliminar tota restricció pressupostària i destinar quant sigui necessari a garantir que la nació disposi d'un parlament a l'alçada de les seves aspiracions. Han calgut dues morts i molts maldecaps per a assolir aquest convenciment. Els atemptats de l'II de setembre a Nova York suposaran un replantejament del disseny en termes de seguretat -es dobla l'armadura de tot el formigó, neix el parapet de Canongate i cal empètitir moltes obertures- i un increment del cost de 29 milions més. Ara ja no ve d'aquí.

Però malgrat l'eufòria per veure l'obra acabada, i en un exercici de transparència democràtica, el Parlament encarrega al diputat Malcolm Fraser una auditoria per a dil·lucidar les causes del retard i l'increment continuat dels costos, i recomanar mesures per a prevenir errors en un futur. Durant catorze mesos desfilaran per l'interrogatori tots els agents implicats en el projecte. Tots excepte dos. La premsa fa un seguiment exhaustiu de la investigació i pressiona perquè no es limitin a carregar el mort als qui s'han quedat sense veu.³⁰ A mitjans de setembre de 2004, amb l'edifici ja en funcionament, l'inquisidor Fraser publica les seves conclusions, en 270 pàgines i a un preu de venda de 15 lliures. Reparteix responsabilitats a tort i a dret, però ho fa salomònicament, deplorant l'actitud d'alguns compareixents a l'hora d'evadir-la. Diu que el compromís personal i la il·lusió de Dewar per a dotar el nou parlament d'una seu suposaren l'adopció d'un arriscat mètode de contractació "fast track", que en ares d'una execució ràpida superposava la redacció del projecte i les progressives licitacions de l'obra, mantenint el pressupost en contínua revisió. El pressupost inicialment presentat al públic -d'entre 40 i 50 milions de lliures- no fou mai realista i hagués estat en qualsevol cas insuficient. Que en cas de conflicte entre qualitat i cost, sempre es va preferir la primera, però no es mulla jutjant si això és digne d'elogi o de crítica. Que entre finalització puntual de les obres i cost, guanyava sempre la primera, malgrat que això no impliqués mai una acceleració significativa del procés. La responsabilitat de bona part del desgavell recau en la pròpia Administració escocesa, poblada

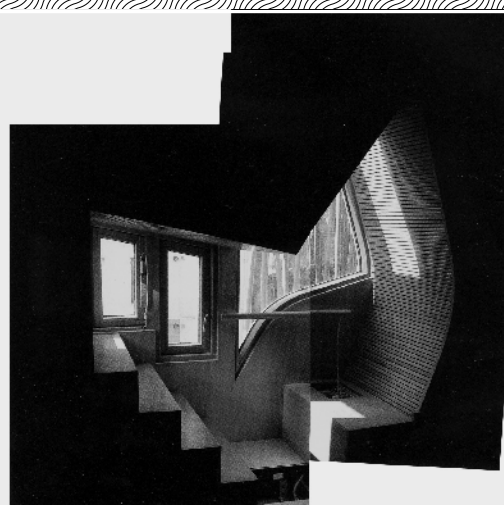
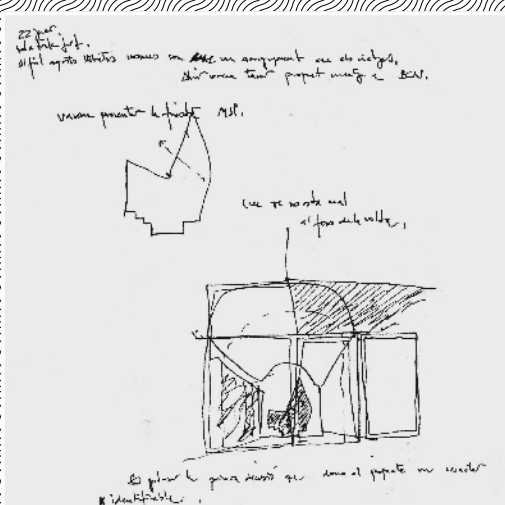
28.
TAYLOR, David. "Scots slam Miralles' concept snub". *The Architect's Journal*, 6.7.00.

29.
The Architect's Journal, 13.7.00.

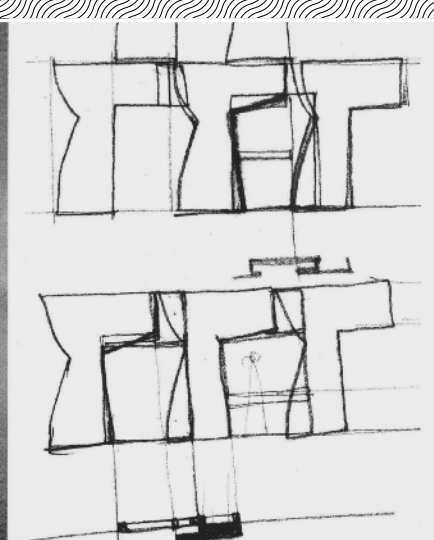
30.
MACWHIRTER, Iain "It's too convenient to simply blame the dead guy. Holyrood". *The Sunday Herald*, 2.11.03.

24 VISTA DE LA SALA DE PLENS DES DE LA TRIBUNA DEL PÚBLIC, 03.09.08. FOTOGRAFÍA CSH

25 SEIENT-MIRADOR DELS PARLAMENTARIS. MSP OFFICE BUILDING. CROQUIS ORIGINAL ENRIC MIRALLES, 1999. FOTOMUNTATGE ORIGINAL EMBT

26 THE REVEREND ROBERT WALKER SKATING ON DUDDINGSTON LOCH [O "THE SKATING MINISTER"), 1795. ATRIBUÏT A SIR HENRY RAEBURN FINS AL MARÇ DEL 2005. ACTUALMENT ATRIBUÏT A HENRI-PIERRE DANLOUX. CROQUIS ORIGINAL ENRIC MIRALLES

de funcionaris que conduïen un procés d'elevada complexitat tècnica sense cap coneixement en el camp de la gestió edilícia. L'informe investiga a fons les relacions entre EMBT i RMJM i el funcionament intern de la joint-venture. O, més ben dit, el disfuncionament. Fou simptomàtica, s'hi diu, la presentació de dues propostes paral·leles i radicalment diferents per a la coberta de la sala de plens. *"The two practices had very different cultures and ways of working and found it difficult to adopt a cohesive approach to design issues or resolving problems whilst working in separate locations and communicating mainly via fax. With Enric Miralles insisting on being personally involved in all design issues during these formative stages, there was inevitable delay and disruption caused by his geographical detachment. Although RMJM took steps to better integrate the practices, this was only partially successful. Communication issues have been evident throughout the life of the joint venture company"*. La manca de comunicació entre els socis els va llustrar seriosament per a afrontar amb èxit un projecte d'aquella magnitud. S'hi lloa la brillantor de Miralles i s'aventura que el seu edifici serà en breu considerat una obra mestra. Se li retreu, però, que no atengués a les limitacions del pressupost i no copsés les exigències que un projecte d'aquella envergadura suposava per a ell mateix i el seu equip. Se'l descriu com a "problemàtic", i incapaç d'ajustar-se a terminis. La puntualitat britànica no s'adiu bé amb allò que ells anomenen *"his Mediterranean attitude to timekeeping"*, una "actitud" que el féu acumular un retard de vuit setmanes respecte del calendari ja en les primeres vint-i-dues posteriors al seu nomenament. Però malgrat tot, s'insisteix en què per molt temptador que resultés carregar-li la culpa a *"un fenecut i discol geni arquitectònic espanyol, a la seva elegant forma de treballar i a les tenses relacions entre la seva vídua i RMJM"*, l'increment de costos i el retard es degueren principalment a les demandes del client per a augmentar el programa i introduir canvis en el projecte. Una salomònica inquisició. La premsa d'aquells dies sentenciarà que el serial de Holyrood confirma que les millors coses a la vida són rarament gratuïtes, mentre reflecteix un estat d'opinió cada vegada més favorable envers l'edifici. *"Miralles and Stewart have, however dysfunctionally, created a building that has already entered the communal conscience of the Scottish nation. Stirling 2005? You would be mad to bet against it."*³¹ El 15 d'octubre de 2005 es confirma l'estat de gràcia i el projecte és guardonat amb el Stirling Prize del RIBA i la benedicció de la classe professional britànica.

31. DORRELL, Ed "Holyrood or bust". *The Architect's Journal*, 23.9.04.

ALLEGRO VIVACISSIMO. FINALE MAESTOSO

Al març de 2006, a un any i mig de la seva inauguració, *The Architect's Journal* revelava que el nou Parlament escocès figurava entre els edificis públics més odiats del Regne Unit, segons una enquesta del programa "Demolition" del sensacionalista Channel 4. Ho feia coincidint amb la notícia de què una de les jàsseres de la sala de plens s'havia després del seu ancoratge i havia quedat suspesa per sobre de ses senyories en plena sessió parlamentària. "Holyrood should loose Stirling", deia el titular.³² Com era d'esperar, molts aprofitaren l'avinentsa per a remoure l'aigua. Era el darrer episodi de la llarga saga d'incidents que havia acompanyat el projecte en la seva primera dècada d'existència. Un dels projectes d'arquitectura del Regne Unit més denostats per alguns, incomprès per la gran majoria, però sobre els quals més s'ha escrit, fotografiat, especulat i parlamentat darrerament. El seu penós via crucis hi té bona part de culpa. Les morts de Miralles i Dewar, i el rerefons llegendari de Holyrood no contribuïren a escampar les boires de mite que semblen envoltar-ho tot a Escòcia. L'any 1999 Miralles mateix hi afegia unes línies de literatura. Engrescat en la preparació d'un recull de documentació per a la revista Bloom -que malgrat tot no es va publicar³³- descrivia el projecte de Diagonal Mar fent referència a *"dos principis: intensitat i delicadesa"*. La intensitat del salt i la delicadesa del pols per a encistellar una pilota de bàsquet. I afegia: *"Aquest doble moviment es troba a l'inici del treball per a Edinburgh. Com si la primera aproximació a la forma del parlament fos millor dibuixar-la amb unes branques que es col·loquen sobre el terra i unes fulles que es deixen delicadament desplaçar fins que troben la seva posició"*. Fulles que suren sobre l'aigua, s'arremolinen entre elles, viren, es despisten... On ho hem llegit? L'element vegetal i

32. SHARP, Rob. "Holyrood should loose Stirling". *The Architect's Journal*, 10.3.06.

33. TAGLIABUE, Benedetta / EMBT. "Bloom 1999". EMBT Enric Miralles / Benedetta Tagliabue, *Work in progress*, COAC, 2004, pp. 8-25.

27 DETALL DE FAÇANA DE LES TORRES DE LES COMISSIONS PARLAMENTÀRIES. AL FONS, SALISBURY CRAGS

28 DETALL DE L'ESPAI INTERSTICIAL ENTRE LES TORRES I LA SALA DE PLENS, 03.09.08. FOTOGRAFIA CSH

29 PERFIL DE L'OLD TOWN I DELS SALISBURY CRAGS DES DE RADICAL ROAD, 03.09.08. FOTOGRAFIA CSH

30 VISTA NOCTURNA DES DEL PARC DEL PARLAMENT, 03.09.08. FOTOGRAFIA CSH

34.
"Catalán en Caledonia. Nuevo Parlamento de Escocia". *AV Monografías*, núm. 75-76, gener 1999.

35.
MEYHÖFER, Dirk. "Bauwerk: Parlament in Schottland. Dialog mit der Landschaft". *Deutsche Bauzeitung* 11/2004

36.
¶24 §102. "A Genius differs from a good Understanding, as a Magician from a good Architect; That raises his structure by means invisible; This by the skilful use of common tools". YOUNG, Edward. *Conjectures on Original Compositions*, 1759. MIRALLES, Enric. "Cosas vistas a izquierda y derecha (sin gafas)", vol. 2, Tesi doctoral. 1987. Biblioteca ETSAB, Barcelona.

37.
"Scotland the Brave. Scottish Parliament in Edinburgh". *The Architectural Review* núm.1293, novembre 2004.

38.
JENCKS, Charles. "Identity parade: Miralles and the Scottish parliament". *Architecture Today* núm. 154, gener 2005.

el nàutic transcendeixen d'una o altra manera en diversos moments del projecte, i no són pocs els testimonis que els recullen. Aquell mateix any, *AV* descrivia la proposta de Miralles com "un projecte topogràfic i romàntic que amalgama metàfores nàutiques i botàniques, reconciliant la sensibilitat urbana amb la força expressiva, i que s'integra delicadament en un teixit històric mentre construeix un poderós símbol de la nova Escòcia"³⁴. De nou aquell equilibri entre delicadesa i intensitat. *ON Diseño* el descrivia com un fragment de ciutat integrat per peces heterogènies, un conjunt de components diversos però organitzats de forma harmònica, orgànica i amb referències constants a la ciutat, en què es respira, però, "un cert aire domèstic d'escals contingudes". Un projecte que persegueix l'equilibri precís entre una estètica fragmentada i convulsa (intensa?) i el respecte per la (delicada?) tradició local. La tradició local entesa com l'ús i manipulació de determinats materials segons determinades tècniques. L'obsessió pel detall i l'artesanía —dirà Dirk Meyhöfer a *Deutsche Bauzeitung*— el fa un producte aliè a la nostra època, allunyat de tot cliché actual i més aviat proper a l'Arts & Crafts i al Modernisme³⁵. Per la seva part, i com si es tractés d'un whisky d'aroma intens i delicat alhora, *The Architectural Review* el descriu com un "beuratge embriagador i hedonista conjurat pel mag Enric Miralles, que destil·la notes de Kahn, Aalto, Mackintosh i Gaudí, i els barreja amb la història escocesa i el mite, la geografia i la geologia". A la seva tesi, Miralles transcrivía una cita de les *Conjectures on Original Compositions* d'Edward Young, de 1759: "El genio se halla tan distante de la razón como el mago del maestro de obras"³⁶. Potser no tant. De Mackintosh Miralles hereta el gust pel dibuix, l'atenció al detall i la tensió entre formes geomètriques i biomorfes. Potser els lluernaris del foyer trobarien un precedent en els del passadís de l'ala est de la Glasgow School of Art. I els pilars que sostenen les pèrgoles i l'àmbit de planta baixa remetien potser a Gaudí i la cripta Güell, mentre la gravetat i nuesa de les voltes del vestíbul reben el visitant amb l'essencialisme de Kahn. Potser un *Gesamtkunstwerk* intens i delicat. O "un còctel cèltico-català per a reventar caps i pressupostos, que explota enèrgicament un nou filó del Romanticisme nacional, reelaborat i reinterpretat per al segle XXI"³⁷. O un subtil claustre de ressonàncies jeronianes en què els diputats contemplen la ciutat que els acull i el país que representen a través de delicades gelosies de formigó... Ell mateix l'havia descrit en algun moment com un campus universitari. "I imagine that a Parliament building should be organized like a university campus... A special kind of knowledge is produced... Parliamentaries need to have different places where to think, to talk, to walk..." I al costat de la paraula "cloister" esbossava l'Old College de Robert Adam, un d'aquells intrèpids il·lustrats que es llançaren a fer el Grand Tour.

Moltes formes diverses de descriure una mateixa realitat. Una riquesa de significats i al·lusions que, malgrat tot, no resta a l'abast del gran públic. L'edifici nasqué amb la intenció d'acollir precisament aquest gran públic, d'asseure'l en amfiteatres i de fer-lo partícip d'una idea de democràcia propera i representativa. I és cert que, assegut a la tribuna de la sala de plens, l'escocès té els seus representants gairebé a tocar. Però l'embolcall d'aquella assemblea i el registre en què està resolt l'edifici, el llenguatge formal que parla, s'eleva molt per sobre de les seves facultats d'aprehensió. Durant un temps el projecte fou vist només com una frivolitat de la "Cool Britannia" de Blair a 80 lliures per barba —d'home, de dona i d'infant—, un edifici per al poble, sí, però sense el poble i a pagar pel poble. Si ens creiem Miralles, s'havia concebut perquè el poble se l'apropriés i el fés seu. Charles Jencks ha reflexionat sobre aquesta qüestió³⁸. Els arquitectes, diu, han sofert de valent a l'hora d'imaginar qui o què és aquest "nosaltres col·lectiu i històric" que conforma una nació. Què són els escocesos? Tartans, whisky i ovelles? Sí, certament, però només en part. Miralles opta per traslladar la qüestió de la identitat nacional al paisatge, i allà hi troba les metàfores naturals sobre les quals projectar. El paisatge entès com el substrat que ha criat un poble i sobre el qual aquest s'ha desenvolupat. Escòcia com a paisatge. Escòcia és, de fet, paisatge ("i no un seguit de ciutats"). A través d'aquest simbolisme natural Miralles concebrà la identitat nacional com un producte de la terra, forjat i nascut dels seus propis plecs.

I deixarà aflorar un fragment d'aquest substrat als peus dels Salisbury Crags, enmig de la capital d'Escòcia. Una idea que hagués plagut d'allò més l'intrèpid Hutton.

Però el gran públic contribuent no està per a al·legories ni es veu nascut de la torba. Robert Thomson, veí d'Edimburg, comentava que alguns visitants s'indignaven en veure créixer el bruc i els cards silvestres pel parc del Parlament, allà on l'edifici es fon amb el paisatge. Pensaven que aquell edifici tan car, ara, a més, l'havien abandonat. Però que un cop s'ho miraven des dels penya-segats o des de la Radical Road, canviaven d'opinió i entenien allò de la metàfora geològica, amb l'edifici sorgint dessorra l'herba com una roca. Ells no ho sabien, però fou d'allà estant que Miralles en féu els primers esbossos, l'any 1998. Començava a imaginar un projecte que prendria una escala –tant espacial com simbòlica– només copsable a una certa distància, des de la muntanya, veient-lo emergir dessorra la torba. És des d'aquí dalt –i no tant a peu de carrer– que s'entén la jugada que planteja l'arquitecte: el gir de la ciutat cap al paisatge, la inserció de l'edifici en el context, l'absència d'una façana impositiva, i la relació informal –no jeràrquica– entre els seus volums. I també la partida d'escacs a tres bandes, entre l'"ull atent" de Knox sobre la Royal Mile, la Reina al palau de Holyrood i el nou poder legislatiu encaixat entre l'un i l'altra. Malgrat tot, en la distància curta l'edifici desperta encara força polèmica. Miralles, ja ho sabem, opera additivament, recollint i amuntegant motius, idees, referències i materials. Però com diu Jencks, a Edimburg *"that's fine, and contextual, but it's quite a meal"*. Un plat potser massa picant, no apte per a qualsevol estómac i fàcilment indigest durant la primera visita. L'autor, de fet, recomana degustar-lo al llarg de tres o quatre sessions. Resulta aclaparador descobrir tanta artesania en cada racó, centenars d'hores esmerçades en el disseny de baranes, paviments i fusteries. La quimera de centenars de nusos diferents d'acer polit que basteixen les encavallades sobre la sala de plens. Els alambics tesats que esquincen els lluernaris al sostre del foyers, com llavis penjants i vessant llum, dibuixant un marejol d'ones metàl·liques. I l'espectacular bresca de festejadors a la façana posterior –*"those funny windows"*, en deien– extrudits enfora i armats amb una gelosia de mikado de roure. D'aquests miradors Miralles escrivia el gener de 1999 que *"són potser la primera decisió que dona al projecte un caràcter identificable"*. I avui són un poderós reclam icònic del projecte. Amb el permís, és clar, del *"Skating minister"*, el detall més polèmic i determinant de la fesomia de l'edifici. *"Those jumpy black granite guns"* resulten d'entrada un ornament violent, gairebé antipàtic. Un retallable disponible en tres grandàries i tres acabats diferents, que treu el nas per tot arreu. La gota que curulla la paciència d'una ment (massa) racional, i el detonant de l'"ara t'has passat, Enric". Però per als iniciats, aquelles siluetes que emmascaren les façanes resulten d'allò més iròniques, tant pel seu significat com pel seu efecte visual. Sembla ser que Miralles s'hi havia inspirat en una icona de la pintura escocesa, datada l'any 1795: el cèlebre retrat del reverend Robert Walker patinant sobre el Loch Duddingston, als afores d'Edimburg. Una obra cabdal de la Il·lustració escocesa, que representa el triomf optimista de la raó en l'equilibrada silueta d'un auster pastor presbiterià lliscant sobre el gel. *"The reverend Dr. Robert Walker, as he is portrayed in the painting by Sir Henry Raeburn, has accompanied us through the elaboration of the parliament project. The silhouette of the stone cladding the façade transforms the shape of the windows. We would love this profile to evoke the reverend Walker. We admire his elegant equilibrium"*³⁹. Segons Jencks, Miralles endevinava en el balancejat equilibri del mossèn una metàfora del debat democràtic. O potser un alter ego de si mateix, patinant sempre sobre una fina capa de gel feta d'intrigues polítiques i fràgils paranyes. L'enigmàtica silueta, normalment en granit negre i d'un pis d'alçada, apareix lliscant per totes les façanes de l'edifici, atorgant-les un cert dinamisme i una curiosa qualitat d'*apliqué*.⁴⁰ Com un d'aquells sorpresius "accidents" o recursos tipogràfics i metanarratius del *Tristram Shandy*, que Miralles referia en la seva tesi. O les siluetes de paper retallat de principis del S.XIX que pul·lulen per les seves

39. TAGLIABUE, Benedetta / EMBT. EMBT Enric Miralles / Benedetta Tagliabue, Work in progress, COAC, 2004, p. 116.

40. "Scotland the Brave. Scottish Parliament in Edinburgh". *The Architectural Review* núm. 1293, novembre 2004.

pàgines. La silueta del reverend funciona, de fet, com una mena de reclam publicitari, com un logotip que ha esdevingut la principal marca del Parlament. I si el seu nombre ascendeix a cent vint-i-nou —comptar-los fou impossible— són potser també una abstracció dels cent vint-i-nou “ministers” que allà es reuneixen per a representar el seu poble. Uns ministres que, estirant una mica el coll i albirant dessora les falces del sever reverend, veuran per la finestra la parròquia de Canongate —la del propi Walker— a l'altra banda del carrer. Una nota juganera destil·lada paradoxalment de l'austeritat calvinista, que Knox segurament desaprovaria i que a Edimburg costa encara de pair.

Però a setembre de 2008, quan es compleixen deu anys de l'adjudicació del projecte a EMBT, l'edifici sembla ja prou ben integrat en el paisatge i en la consciència dels escocesos. La gent ha anat oblidant el cost econòmic i polític que tingué tot plegat, i ha entès que contrastat amb altres obres similars, el seu parlament tampoc no és cap tragèdia. Al nord de l'illa de Skye, a Flodigarry, un votant del SNP insistia encara que s'hagués hagut de construir a Calton Hill, i que tot havia estat un espectacle vergonyós i corrupte. I que, a més a més, i per començar, la capital d'Escòcia hauria de ser Perth. D'acord. Uns dies abans, a la taverna The Clansman, a Rowardennan, un seguidor dels Rangers opinava que els edificis públics no haurien de semblar moderns, i preguntava si encara existia el Marks&Spencer de Plaça Catalunya. I a Bridge of Orchy, a prop del Rannoch Moor, un prudent estudiant d'Econòmiques jutjava la vàlua real i definitiva del projecte en funció de la durabilitat dels seus materials. Com a epíleg de tres setmanes d'excursions per Escòcia, vaig tornar a Edimburg per a visitar el Parlament. M'hi vaig apropar conscient d'ésser incapaç de jutjar-lo amb plena objectivitat, contaminat com estava d'hores de documentació i recerca. El traç de l'arquitectura mirallesca té quelcom de contagiós, i un ja estava greument malalt. Per començar, com no, me l'imaginava més gran. I tractant-se d'un Parlament, més distant. Però malgrat la comprensible “bunkerització” de la seva reraguarda, l'edifici sorprèn per ser certa la seva fina inserció en el context, i la proximitat que se'n destil·la. L'escala és l'adequada, els materials —qui ho diria del formigó a Edimburg!— també. Tot plegat sembla encaixar-hi amb força naturalitat. I malgrat tot, la distància de seguretat amb què s'obliga a observar-lo i alguns elements que en distorsionen l'escala —com ara el reverend patinador— el doten d'unes curioses proporcions de ressonància mítica i llunyana, com de Walhalla emboirat. Com si finalment sí que l'haguessin plantat a l'acròpolis dòrica de Calton Hill.

Però les ombres també hi són presents a l'edifici, i el visitant torna al pla terrenal en descobrir els regalims de verdet sobre el granit de la cornisa. I el lamentable estat de les gelosies de ses senyories. I l'impossible manteniment de certs racons, plens a vessar de cagarades de colom —malgrat les xarxes— que violenten la brillantor dels espais interiors. A setembre de 2008 havien retirat la gelosia que cobreix la pèrgola principal d'entrada al Parlament. Una absència potser provisional, per raons de manteniment. Però tot feia pensar que els operaris que hi pul·lulaven la substituïrien per una coberta vidrada, com ja s'havia fet en una altra banda de l'edifici. Tota alteració pòstuma d'una obra suscita preguntes, sobretot si el primer interessat —l'autor— no hi pot opinar. La gelosia no hi era. Així doncs, Miralles violentat? Miralles, de nou incomprès? Bé, havent guimbat a la intempèrie durant tants dies pel país, vaig intuir les raons que motivarien aquella operació. La gelosia en qüestió, és cert, més protegia del sol que de la pluja. Un sol més aviat escàs i una pluja del tot omnipresent. I potser des de Barcelona no ho van tenir prou en compte. Però alhora recel·lava d'aquell “triomf” de la *utilitas* sobre la mirallesca *venustas*. No pas

per compatrioteria o mediterraneïtat. Tampoc per allò de “¿quién mejor que un catalán para interpretar el sentimiento de una nación que recupera el autogobierno al cabo de tres siglos?”, que algú havia dit referint-se a Miralles en guanyar el concurs⁴¹. Més aviat, sospito, (i al marge d'aquell contagi malaltís) ho feia empès per l'elemental respecte pel geni creatiu d'un gran arquitecte. Potser Miralles no havia crescut pels bruguerals de les Hèbrides el temps suficient per a adonar-se que Escòcia és aigua. Però penso també que alguns que ho fan cada cap de setmana, ni l'entengueren en vida ni l'entenen encara avui.

A Mendelssohn –Felix– tampoc no l'han entès gaire al llarg de la història, i en la seva curta vida no pogué defensar-se prou. Com va dir un biògraf seu, l'hamburguès havia comès dos pecats fatals: néixer fill d'una família de banquers jueus, i viure a l'ombra del llegat de Beethoven. Ja fos ignorància o mala fe, la música de Mendelssohn ha estat sovint titllada de despreocupada i poc profunda. Una de les seves pàgines més incompreses és el darrer moviment de la Simfonia en la menor, op. 56, que començà a esbossar a Edimburg l'any 1829. Concretament, davant de Holyroodhouse. Catalogada com a simfonia núm. 3, fou en realitat la darrera de les cinc que composà, estrenada l'any 1842 amb gran èxit i ràpidament popularitzada com “l'Escocesa”. El moviment final de l'obra, anotat originàriament com *Allegro guerriero*, ha estat molt discutit per crítics i historiadors arran de la coda final que tanca la partitura. Aquest *Finale maestoso*, escrit en la major, fou considerat fins a èpoques recents com un tancament en fals de l'obra, un apèndix aparentment prescindible i pompós que malbaratava tota la composició precedent⁴². Quan sembla que l'*Allegro vivacissimo* –amb una sonoritat que s'ha associat a una batalla entre clans– s'esllangueix definitivament en la boira d'uns darrers compassos foscos i en pianissimo, l'orquestra aixeca de nou el vol amb un cor triomfal i solemne (i per a alguns innecessari) que s'ha interpretat històricament com un cant d'agraïment per la victòria assolida en la batalla. Darrerament, però, se n'ha suggerit una interpretació ben diferent de tot plegat⁴³. Segons alguns autors, Mendelssohn formaria part de l'anomenada generació dels “Epígons”, la dels nascuts a l'ombra de Beethoven. Una generació de compositors romàntics, acomplexada i pessimista, incapaç de portar el gènere simfònic més enllà del mestre de Bonn. La mort d'aquest darrer, juntament amb les de Hegel i Goethe (1827–1832) tancaven l'època que Heine anomenava *Kunstperiode* i van suposar un enorme daltabaix per a la cultura alemanya. La identitat cultural alemanya aniria des d'aleshores lligada a la reivindicació i celebració del seu esplendor passat, seguint la línia d'autodescoberta cultural i intel·lectual encetada per Fichte i Hegel i impulsada des de les universitats berlineses. És en aquest ambient d'exaltació cultural que Mendelssohn composà l'any 1840 el *Gutenberg-Festgesang*, un cor per a veus masculines en què semblarà basar-se, dos anys després, la coda final de “l'Escocesa”. Un passatge final a interpretar com un cant solemne i de lloança, sí, però no pas tan programàtic o literal com es pensava, lligat a una virtual –i folklòrica– lluita entre clans. El seu veritable significat transcendiria la mera descripció, i esdevindria un cant de lloança a tot el conjunt del gènere simfònic, un homenatge retrospectiu i un retre culte a la memòria i a la forma passada de la simfonia, que ells es veien incapaços de superar⁴⁴. Segons Mercer-Taylor, el *Finale maestoso* de la Simfonia en la menor pot entendre's com “una declaració de principis personal respecte de la funció del gènere simfònic per a tota la generació de Mendelssohn (...), una reflexió sobre la problemàtica condició de la composició simfònica en general”. Mendelssohn, doncs, estaria homenatjant el passat fent una crida d'alerta sobre la necessitat d'un nou enfocament de la concepció de tot el gènere simfònic. I ho feia de la mà d'una obra considerada menor, programàtica i folklòrica.

41. “Catalán en Caledonia. Nuevo Parlamento de Escocia”. AV Monografías, núm. 75–76, gener 1999.

42. VITERCIK, Greg. The Early Works of Felix Mendelssohn: A Study in the Romantic Sonata Style. Filadèlfia, 1992, pp. 302, 306. També RADCLIFFE, Philip. Mendelssohn. Londres, 1990, pp. 97–98. Citats a MERCER-TAYLOR, Peter. “Mendelssohn's 'Scottish' Symphony and the Music of German Memory”. 19th-Century Music XIX/1, estiu de 1995. University of California Press.

43. MERCER-TAYLOR, Peter, op. cit.

44. A la correspondència de Mendelssohn trobem mostres de l'actitud de respecte envers els mestres que Mendelssohn professava: “Wenn ich mein Lebenlang nichts weiter thun könnte, so will ich allen denen, die vor ihren Meistern keinen Respekt haben, die herzlichsten Grobheiten sagen; dann hätt'ich schon ein gutes Werk gethan”. Carta del compositor al seu pare, datada a Roma, el 10.12.1830. Citada a MERCER-TAYLOR, Peter, op. cit, p. 81.

Han calgut dos-cents anys per a interpretar Mendelssohn sota un prisma diferent i adonar-se de què, potser, aquell jove jueu talentós i envejat fou més que un mer epígon. En la seva primera dècada d'existència, el Parlament escocès que Miralles va projectar ha estat interpretat sota molts prismes, però encara trigarem a comprendre'l tal com ell el va concebre. Si Mendelssohn pretenia replantejar el gènere de la simfonia en uns temps de sequera creativa, potser Miralles volia redefinir el gènere de l'arquitectura pública representativa en uns temps de mercantilisme sonso i buit. Potser volia construir una reflexió personal sobre el valor de l'artesanía en l'arquitectura, sobre un mode de producció desfasat però savi, i infinitament més suggerent que l'estandardització d'avui. Potser entenia que l'artesanía, el treball de l'home, no té preu. O potser senzillament s'avorria. I potser per això, i amb fina ironia britànica, va fer embarrancar una flota de barques angleses en plena Caledònia per a construir un símbol nacional per a Escòcia, ell que era català. Ho va fer amb una fórmula des d'ara universalment vàlida, que desperta en la consciència d'un poble un substrat de la terra que trepitja i a la qual pertany. La barca que condueix una nació cap al seu destí col·lectiu i que el poble fa seva. La darrera que construï, l'última del seu Grand Tour, Miralles la va omplir –com diria l'Elies Torres– de bruc i de torba, de roures, granit i mites, de reverends i d'altres barques, de castells, penya-segats i drassanes. I també hi va posar un loch, l'Estigi. I roques, moltes roques. I ara des de l'altra banda del llac potser en parla amb James Hutton, i es fot un fart de riure de les nostres divagacions. Miralles va desfermar una tempesta formidable que encara perdura. De moment, el reverend patinador va perdre l'equilibri el març del 2005 quan li digueren que Henry Raeburn no era el seu pare. I a Margo MacDonald, expulsada del SNP i ara com a diputada independent, prou que se la veia contenta ara fa un mes en el seu escó del Parlament. El cataclisme d'Edimburg és encara massa recent en termes geològics. Tot just acaba de començar. Potser que deixem refredar les roques un temps i en tornem a parlar d'aquí a dos-cents anys.